

# Regülasyon Çağına Girerken

Ali Ulusoy\*

## Özel Kurumlarda Artış

RTÜK, SPK, Rekabet Kurulu, Bankacılık düzenleme ve Denetleme Kurulu, Telekomünikasyon Kurulu...

Kısa bir süre önce ortaya çıkmalarına rağmen çok etkin bir konuma gelen ve sürekli gündemde olan bu kurumlar nereden çıktı? Kurulmalarına niçin ihtiyaç duyuldu? İşlevleri nedir? Faydalı ve sakıncalı yönleri nelerdir? Ülkemizde şimdiye kadar nasıl bir performans sergilemişlerdir?

Bu sorular kamuoyunda yeterince tartışılmamakta. Fakat bu tür kurumların giderek yaygınlaştığı (*elektrik, petrol, bilişim gibi alanlarda da kurulmaları düşünülmekte*) ve medya, telekomünikasyon, ekonomik rekabet, sermaye piyasası, finans ve bankacılık gibi toplumsal yaşamın vazgeçilmez alanlarını kontrolleri altına aldıkları gözlemlenmektedir.

Bu kurumları yerleşik devlet kurumlarından ayıran en önemli özellik, üyeleri ve görevleri siyasi iktidar ve/veya parlamento tarafından belirlenmesine rağmen, organları ve faaliyetleri üzerinde klasik idari denetim mekanizmalarının bulunmamasıdır<sup>1</sup>.

Bu “devlet içinde devletçikler”in temel işlevleri ise regülasyon’u gerçekleştirmektir.

\* Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Öğretim Üyesi.

## Regülasyon Kavramı

“Düzenleme ve denetleme” anlamına gelen bu deyim ilk olarak ABD’de ortaya çıkmış ve günümüzde tüm dünyada kullanılır hale gelmiştir.

Ulusal güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması ile adalet hizmetleri gibi devletin bizzat üstlendiği faaliyetlerin dışında kalan ve yine de toplumsal gündelik yaşam için vazgeçilemez nitelikteki temel faaliyetlerin siyasi iktidardan bağımsız idari kurumlarca düzenlenmesi ve denetlenmesini ifade etmektedir.

Bu denetimin en özgün tarafı ise, denetimde salt hukuksal araçların kullanılmayıp –hatta bunlara son çare olarak başvurulmaktadır-, öncelikle hukuksal olmayan araçların gündeme getirilmesidir. Ekonomik nitelikli yaptırımlar, uyarılar, basın ve medyada teşhir gibi yöntemler bunlara örnektir.

Regülasyonun amacı, toplumun gündelik yaşamında önemli ve özellikle ekonomik yönü ağır basan bazı alanlarda etkinlik ve verimliliği sağlamaktır. Bunun ise ancak bu alanların serbest rekabete açılmasıyla ve serbest rekabete açıldığında ise tekrar tekelleşmesinin önlenmesiyle mümkün olabileceği kabul edilmektedir.

## Regülasyon Çağı

Sosyalizmle sosyal demokrasi arasındaki bağlantıya benzer bir bağlantı liberalizmle regülasyon arasında da kurulabilir mi?



(özellikle ABD ve Fransa'da) ve böylece siyasi meşruiyet sorunu kısmen de olsa çözülmeye çalışılmaktadır.

Diğer yandan, bu kurulların kararları rasyonel fakat etkin bir yargısal denetime tabi tutularak, objektifliklerini kaybedip "kötü yola düşmeleri" önlenmeye çalışılmaktadır<sup>2</sup>.

### Sonuç

"Aynı anda hem oyuncu hem de hakem olunamayacağı"<sup>3</sup> fikrinden doğan regülasyon kavramı, esas olarak özel sektör tarafından yürütülen ve toplumun gündelik yaşamındaki vazgeçilmez birtakım hizmetlerin klasik devlet bürokrasisinden bağımsız kurumlarca düzenlenip denetlenmesi ve böylece bu hizmetlerin bireylere rekabetçi ve plüralist bir ortamda etkin ve verimli bir şekilde sağlanması anlamına gelmektedir.

Regülasyona ultra-liberalizmi rasyonelleştirme misyonunun yüklendiğini ve 19. YY'dan bu yana gelişen süreçte, liberalizm, sosyalizm, sosyal demokrasi ve neoliberalizm zincirinin son halkasını oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Günümüzde bireylerin siyasetçilere olan güvensizlikleri, regülasyon işlevini yerine getiren kurumların alışlagelmiş idari yapılanmadan soyutlanmalarını ve gelenekselleşmiş idari denetim mekanizmalarına tabi olmamalarını onaylanabilir hale getirirse de, daha dün siyasetçilerin "krallıklarını" ilan ettikleri bu alanların yarın "teknokratlar cumhuriyeti"ne dönüşmesi için gerekli önlemler bir an önce alınmalıdır.

Bu noktada işe, bu kurumların rasyonel fakat etkin bir yargısal denetimi için, bunlarla eşdeğer fiziksel ve finansal olanaklara sahip uzmanlaşmış mahkemeler veya mevcut yargı merciileri içinde uzmanlaşmış birimler kurularak başlanabilir.

Ülkemizdeki regülasyon kurumlarının şimdiye kadarki performanslarını kabaca değerlendirecek, asıl işlevi olan medyada plüralist (çoğulcu) bir ortam sağlamaya çalışmak yerine, bir yandan toplumun "ahlak polisliği", diğer yandan dijital yayın gibi yeni teknolojik gelişmeleri engelleme çabasıyla bir tür "neo-şeyhülislamlık" rolüne soyunan RTÜK sınıfıta kalmakta; genel performansı fena olmamakla birlikte, istisnaen de olsa, kişisel veya ideolojik saiklerle bazı ekonomik aktörler üzerine ölçsüz giderek ayrımcılık yapıyor izlenimi veren SPK ancak "geçer" not almakta; diğerlerine göre çok daha iyi bir performans sergilemekle beraber, özellikle kamuya ait ekonomik aktörlerin faaliyetlerinin regülasyonunda yeterince etkili olamayan Rekabet Kurumu yine de "iyi" notunu hak etmektedir.

Henüz çok yeni olduklarından bir değerlendirme yapmak erken olmakla birlikte, ilk icraatleri dikkate alınırsa, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun son bankalar operasyonu ile iyi bir başlangıç yaptığı, Telekomünikasyon Kurumu'nun ise nasıl bir "içtihat" politikası belirleyeceği konusunda şimdilik net bir tavır belirlemediği söylenebilir.

### Notlar

1. Bkz. Ali ULUSOY, "Bağımsız İdari Kurumlar", *Danıştay Dergisi*, S.100, 1999, s.3 vd.
2. Regülasyon Kurumlarının yargısal denetimi hakkında bkz. Ali ULUSOY, "Regülasyon Kurumları Hakkında Genel Bir Değerlendirme", 11-12 Mayıs 2000 tarihli Danıştay Kuruluş Yıldönümü Sempozyumunda sunulan bildiri.
3. Louis DUBOUIS, Présentation, in "Le Service public et la construction communautaire", *RFDA*, 1995, s.294.